

Cilt/Volume 2, Sayı/Issue 3, Haziran/June 2024, ss. 29-40.

Geliş Tarihi–Received Date: 08.05.2024

Kabul Tarihi–Accepted Date: 08.06.2024

Araştırma Makalesi – Research Article

DOI: 10.5281/zenodo.12655827

ÂŞIK VEYSEL’İN ŞİİRLERİ ÜZERİNDEN BİR ÖLÜM İNCELEMESİ¹

(A Death Study Through Âşık Veyse’s Poems)

Can ASLAN²

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Âşık Veyse’ın ölüm temasını işleyen bazı şiirlerinin felsefi açıdan incelenmesi şeklindedir. Nitel çalışma yöntemlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Türk Halk edebiyatında kilometre taşı sayılan Âşık Veyse Şatıroğlu (1894-1973) gerek özel yaşamı ile gerekse de yaşadığı çağa ettiği tanıklıkları ve sanatıyla adını Türk kültür dünyasına silinmeyecek şekilde yazdırmıştır. Sivas’ın Şarkışla İlçesinin Sivrialan köyünden seslenen Âşık Veyse’ın sanatı ülke sınırlarını da aşacak bir mesafe kat etmiştir. Onun sesi bilhassa Orta Asya ve Türk dünyasına kadar geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Şiirleri Kırgızca ve Türkmençe başta olmak üzere diğer dillere de çevrilmiştir. Türkçenin ses bayrağını yukarıya taşıyan Anadolu kökenli şairlerimizden Âşık Veyse’ın Alevi-Bektaşî inancıyla yoğrulmuş yaşamı ve gözlerini kaybetmesi onu dervişane sayılabilecek bir şair yapmıştır. Tekke edebiyatından beslenen şair aynı zamanda Cumhuriyet’in ülkeye armağanıdır. 12 perdeli bağlaması ile icracı bir sanatçı olarak âşıklık-ozanlık geleneğinde kendi tarzını da yaratmıştır. Gerek saz gerekse söz icracılığı kendinden sonra gelenler için bir yol açmıştır. Âşıklık geleneğinin içerisinde yer alan konulara o da kendi rengiyle önemli katkılar sunmuştur. Ölüm teması ile yazdığı şiirlerinde ölüm olgusunu farklı perspektiflerden işlemiştir. Kavram olarak ölüm Âşık Veyse eliyle felsefi probleme ilişkin bir bakış açısı sunmaktadır. Felsefenin yöntem olarak kullandığı sorgulama Âşık Veyse’ın şiirlerinde de yer yer kendini göstermiştir. Türklerin felsefe yapma geleneği içerisinde yer alan bilgelik hamuru onda da mevcuttur. Bazen hakikat olarak bazen şehitlik bağlamında ele aldığı ölüm kavramı okuruna derin bir sorgulama fırsatı yaratmaktadır. Hatta ölüm temasını işlediği şiirlerinin bir an birbirleriyle çelişik mesajlar içerdiğini bile düşünülebilir. Bu durumu kapsamlı bir şekilde ele almak için âşığın yaşam öyküsünü ve şiirlerine kaynaklık eden temel meseleleri yerli yerine oturtmak gerekmektedir. Çalışmada ilk olarak Âşık Veyse’ın kişisel yaşantısındaki dönüm noktaları üzerinden hayatı ele alınmış ve bağlaması ile ilişkisine ait bazı tespitlere yer verilmiştir. Sonrasında ölüm üzerine bazı felsefi hususlara değinilmiştir. Son olarak ise Âşık Veyse’ın ölüm temasını ele alış biçimleri “Bir Küçük Dünyam Var

¹ *Bu çalışma Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi’nin ev sahipliğinde 21-23 Mart 2024 tarihlerinde “I. Uluslararası Bilim, Sanat ve Toplumda Âşıklık Geleneği Sempozyumu” isimli sempozyumunda sunulan bildiri metninden hazırlanmıştır.

² Yüksek lisans öğrencisi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Felsefe A.B.D. caslan@ gmail.com. ORCID:

İçimde Benim", "Olaydım Cephede Asker" ve "Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş" isimli şiirleri içerik analizi yapılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Veysel, şiir, ölüm, felsefe, şiir incelemesi.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine some of Âşık Veysel's poems dealing with the theme of death from a philosophical perspective. Document analysis model, one of the qualitative study methods, was used. Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973) is widely regarded as a significant figure in Turkish Folk Literature. He has left an enduring mark on the Turkish Cultural World by his personal life, his reflections on the era he experienced, and his artistic contributions. The artistic prowess of Âşık Veysel, originating from the village of Sivrialan in the Şarkışla region of Sivas, has transcended national boundaries. His voice resonated extensively, particularly across Central Asia and the Turkic realm. His poems were particularly translated into Kyrgyz and Turkmen, among other languages. Âşık Veysel, a poet of Anatolian descent, elevated the Turkish language via his poetry. His life, influenced by the Alevi-Bektashi belief and his blindness, shaped him into a poet with dervish-like qualities. The poet, who drew inspiration from Tekke literature, is also a valuable contribution of the Republic to the nation. As a musician proficient in playing the 12-fret baglama, he also developed his unique artistic approach within the realm of minstrelsy. His instrumental and spoken word performances served as a precursor for subsequent artists. He made significant contributions to the subjects within the tradition of minstrelsy by incorporating his own unique perspective. He explored many viewpoints on death in his poetry that focused on the issue of mortality. Âşık Veysel provides a philosophical perspective on the topic of death. The process of inquiry employed by philosophy is also evident in Âşık Veysel's poems. Additionally, he possesses the profound knowledge and insight that is inherent in the Turkish tradition of philosophical contemplation. The author's exploration of death, alternating between its objective reality and its association with martyrdom, presents a profound chance for introspection among his readers. One could briefly perceive a semblance of contradictory messages within his poems on the subject of death. To address this scenario thoroughly, it is essential to appropriately contextualize the lover's life narrative and the fundamental themes that inspire his poems. The study began by examining the key events in Âşık Veysel's personal life and providing insights into his connection with his baglama. Subsequently, certain philosophical concerns regarding death are examined. Afterwards, some philosophical issues on death were mentioned. Finally, Âşık Veysel's poems such as "There is a Little World Inside Me", "I Was a Soldier on the Front" and "There is Tükenmez Murat in the World", which deal with the theme of death, were examined by content analysis.

Keywords: Âşık Veysel, poetry, death, philosophy, poetry review.

GİRİŞ

1894 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde doğan Âşık Veysel'in Avşar boyuna mensup bir aileden olduğu bilinmektedir. Orta Asya'dan gelip Orta Anadolu'ya yerleşen Şatıroğlu ailesi Sivrialan'da hayvancılık ve çiftçilik ile geçinimini sağlamışlardır (Özen, 2009: 12). Sivrialan'ı da kapsayan bölgenin ismi Emlek Yöresi olarak adlandırılmaktadır. Emlek, söyleyiş benzerliği olarak emlak

kelimesini çağrıştırırsa da kelimenin kökeninde yer alan -em sözcüğü “ilaç”, “merhem”, “deva” anlamına gelmektedir (Karakurt, 2011: 29). Emlek yöresi, isminin köküyle müsemma olarak kapsadığı coğrafyada yaşayan insanların bedensel ve ruhsal marazlarına şifa verdiğine inanılan noktalara sahiptir. Nitekim Âşık Veysel Beserek Dağı şiirinde yer alan:

“Yeşil atlas giymiş dağlar süslenmiş
Mescit Köyü eteğine yaslanmış
Şeme Dağı duman olmuş puslanmış
Sivralan’a nuru rahmet saçtı mı”

dizeleriyle Seme Dağı’nın kendi köyü olan Sivrialan’a saçtığı rahmet ve ışıktan söz etmektedir. Ne yazık ki bu şifa ve merhem Âşık Veysel’in gözlerini kaybetmesine engel olamayacaktır. Önce sol gözünü çiçek hastalığından kaybetmiştir. Kimi kaynaklara göre sağ gözünü ahırda geçirdiği bir kaza sonucu kaybetmiştir. Fakat kendi beyanına göre ise sol gözünün kapanmasına neden olan çiçek hastalığının bir müddet sonra sağ gözüne de perde inerek kapanmasına yol açtığını ifade etmiştir (URL-1). Âşık Veysel’in yaşamını bir bütün olarak düşündüğümüzde hayatındaki ilk dönüm noktasının gözlerini kaybetmesi olduğunu söyleyebiliriz. Gözlerinin kapanmasını ardından babasının ona uğraşması ya da oyalanması için aldığı bağlaması ise ilk dönüm noktasında bir kırılma yaratacaktır. Bunun yanı sıra Âşık Veysel çiçek hastalığının hem mağduru hem de hastalığın yarattığı durumun tanığı olmuştur. Tüm bu gelişmeler ve kendi özel yaşamındaki diğer olayların onun sanatında, şiirinde ve dünya görüşünde yeri olduğu söylemek yerinde olacaktır. Bu noktada Âşık Veysel’in yaşadığı yıllar içerisinde yer alan bazı toplumsal siyasal gelişmeleri belirtmekte fayda vardır. Doğduğu yıl, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine rastlamaktadır. Hemen arkasından I. Dünya Savaşı yılları gelmiş arkasından Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet’in ilanı takip etmiştir. Onun yaşamının büyük kısmı Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluş ve ilk yıllarına denk gelmektedir (Durbilmez, 2023: 73-79). Yine Türkiye Cumhuriyeti Devleti katılmamış olsa bile II. Dünya Savaşı yılları da Âşık Veysel’in yaşadığı yıllara denk gelmektedir.

Âşık Veysel insan hayatını etkileyen meselelerin birincil derecede tanığı olmuştur. Şiirlerinde aşk, ayrılık, ölüm, tabiat, milli meseleler olmak üzere insan yaşamını etkileyebilecek birçok konuya ustalıkla değinmiştir. Bu özelliği ile o âşıklık

geleneginin tipik bir örneğidir. Âşık edebiyatı içinde yer alan tüm konuları o da ustalıkla işlemiştir. Bu sayede çağını ve coğrafyasını aşan bir üne kavuşmuştur. Diğer âşıklardan farklı olarak Âşık Veysel'in âşıklık dışında profesyonel başka bir işi olamamıştır. Alanyazın incelendiğinde, felsefi anlamda ölüme ilişkin bazı savların Âşık Veysel'in şiirlerindeki ölüm teması ile örtüştüğü söylenebilir. Bu kapsamda bu çalışmada Âşık Veysel'in ölüm temasını işleyen bazı şiirlerinin felsefi açıdan incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel çalışma yöntemlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Çalışmada ilk olarak Âşık Veysel'in kişisel yaşantısındaki dönüm noktaları üzerinden hayatı ele alınmış ve bağlaması ile ilişkisine ait bazı tespitlere yer verilmiştir. Sonrasında ölüm üzerine bazı felsefi hususlara değinilmiştir. Son olarak ise Âşık Veysel'in ölüm temasını ele alış biçimleri “Bir Küçük Dünyam Var İçimde Benim”, “Olaydım Cephede Asker” ve “Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş” isimli şiirleri içerik analizi yapılarak incelenmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

1. Bağlaması ve Beslendiği Gözeler

Babasının aldığı bağlama ile görmeyen gözlerinin yarattığı dönüm noktasında kırılma yaşayan Âşık Veysel için bağlama hayata bağlanma aracı olmuştur. Bugün biliyoruz ki onun müziği yereli aşan bir nitelik kazanmıştır. Bağlama icrası ile ilgili değinmek istediğimiz bir başka nokta ise Âşık Veysel kendi çağdaşları ve kendinden sonraki icracılar arasında belirgin bir ustalığa sahiptir. Bugün bağlama düzeni olarak adlandırılan düzen “Veysel Düzeni” olarak da bilinmektedir. O, bağlamada hızlı geçişler birtakım tavır ve yöre icraları kullanmamış, yumuşak ve sade icrayı tercih etmiştir. Gözlerinin görmemesinden kaynaklı olarak tek uğraşı diyebileceğimiz bağlamasına yoğunlaşması onun için kendisini gerçekleştirebileceği bir imkân yaratmıştır. Bu durum onu, bağlamasını kullanarak şiirlerini besteleyebileceği derinlikli bir icracı haline getirmiştir. Kendisi bu durumu bir Nasreddin Hoca fıkrası ile şöyle anlatmaktadır:

“Hoca Nasreddin bir gün eline saz almış. Tıngır mıngır ediyormuş.

Hanımı sormuş, demiş ki;

Ne yapıyorsun hoca?

Saz çalışıyorum demiş.

Demiş yahu onlar çalanlar elini aşağı yukarı getirip götürüyordu. Sen orayı tuttun hiç bırakmıyorsun demiş.

Onlar benim tuttuğum yeri arıyorlar demiş” (URL-2)

Âşık Veysel’in fıkra da belirttiğine koşut olacak şekilde kendisi de adeta bağlamasında ustalıkla yerini bulduğu perdelerine hisli ve duygulu bir şekilde dokunmuştur. Bugün farklı müzik türleri icra eden ulusal ve uluslararası sanatçıların Âşık Veysel’in müziğine duydukları ilginin onun bu dokunaklı ve topraktan seslenen icrasında yattığını düşünmekteyiz.

Âşık Veysel portresinin ortaya çıkmasında etkili olan meseleleri ikiye ayırabiliriz. İlki âşığın iç dünyası dışında gelişen içine doğduğu Anadolu toplumu ve bu toplumun yaşadığı tüm siyasal, sosyal ve kültürel meselelerdir. Alevi-Bektaşî inancına sahip olması bu kültürel gözeyi besleyen en önemli damardır. İşin bu noktasında Âşık Veysel birey olarak edilgen bir pozisyonudur. Gözlerine kaybetmesini de bu minvalde düşünebiliriz. İkinci olarak ise etkin bir rolde yaptığı tercihlerdir. Yani onu besleyen Alevi-Bektaşîlik karşısında aldığı pozisyonudur. Gülağ Öz 1995 yılında o zamana kadar Âşık Veysel hakkında yazılan makalelerden bir antoloji hazırladığını ve bu antolojide yer alan yazıların birbirinin devamı niteliğinde olduğunu vurgulamıştır (URL-3). Bu çalışmalarda Âşık Veysel’i besleyen ya da beslendiği göze olarak Tekke edebiyatı ve Alevi-Bektaşîlik ile kurduğu somut ilişki ortaya konulmamıştır. Öz’e göre Âşık Veysel’in tekke edebiyatı ile tanışması ve bu türde ilk eserini ortaya koyması arkadaşları Zoralı Kasım’ın köyüne giderek orada Yalınca Tekkesinden etkilenmesiyle başlamıştır. Öz (2007: 353) şöyle aktarmaktadır:

“Onu kendi memleketi olan Zara’ya gitmeyi teklif eder. İki arkadaş anlaşarak Sivas üzerinden Zara’ya ulaşırlar. Veysel ilk kez sazı Zara’da bir kahvede Kasım’ın ısrarı üzerine topluma saz çalıp türkü söyler. Veysel bu ilk halk karşısına çıkmada çok beğeni kazanır. Halk arasında para toplayarak Veysel’e verir. Veysel ilk kez sazından ve emeğinden para kazanmaktadır. Zara ve çevresinde üç ay kadar kalırlar. Veysel’i yine bir tekke çok etkiler. Burası Yalınca tekkesidir. Hamza Baba ile günlerce sohbet ederler. Çevre dergâhları ve ocaklarını iki arkadaş dolaşır. Veysel ilk tasavvuf şiirlerini buraların etkisiyle yazar”.

Âşık Veysel’in tekke ile olan ilişkisini Yaşar Kemal: “*Veysel tekke kökenli bir şairdir. Onun mayasında köylülük kadar tekkecilik de var. Köylülüğten ve tekkeden gelen gelenekleri birleştirmiş, şiirini öyle yapmıştır.*” (Binyazar, 1973: 10-11) sözleriyle ifade etmiştir.

Başka bir karşılaşma ise Sivrialan'ın komşu köylerinden olan Mecit'te ikamet etmekte olan ve Salman Dede adıyla bilinen Alevi-Bektaşî dedesinin köyde oluşturduğu dergâhla olan temasıdır. Yine Öz (2007: 355)'ün anlattığına göre:

“Âşık Veysel'in dergâh kuruluşundan beri burası bir okuldur adeta. Salman Baba Veysel'le özel ilgilenir ve onun almış olduğu bilgi birikimini bazı babalara örnek göstermektedir. Âşık Veysel'in iki oğlu ve kızlarına da teyit ettirdiğim bir araştırmada Âşık Veysel Salman Baba ölene kadar her hafta dergâha gelir, burada üç gün kalır. Üç gün sonra oğulları babalarını Sivrialan Köyüne götürürler. Yine aileden ve yakınlarından edindiğimiz bilgiler ışığında Veysel'in Baba'ya büyük saygı ve bağlılık gösterdiği, hata Baba'nın ölümünün ardından Âşık'ın bir müddet kendisine gelemediği, etkilendiği köylülerce bilinmektedir. Âşık Veysel bir Bektaşî dervişi olmasıyla Salman Baba'yı hep mürşit olarak bilmiş ve öyle tanımıştır. Veysel'in Salman Baba okulundan hayli beslendiği bilgi birikiminin burada oluştuğunu rahatlıkla söyleyebiliriz”.

Şiirlerinde hem Alevi-Bektaşî inanç sisteminin öğelerini hem de diğer beşeri temaların işlendiğini gördüğümüz Âşık Veysel'in özellikle Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki uluslaşma ve millet olma bilincini coşkuyla içselleştirdiğini söyleyebiliriz. Âşık edebiyatının oluşumunda ve gelişiminde Alevî-Bektaşî zümrelerin etkili olduğunu belirten Bayram Durbilmez (2017: 57-86), Âşık Veysel'in âşık edebiyatına yeni konular ekleyen bir âşık olduğunu, özellikle uluslaşma ve millet olma bilincini şiirlerinde işleyerek başka âşıklara öncülük ettiğini belirtir (2013a: 47-52 ve 2013b: 33-44). Bu bağlamda yazımızın üçüncü bölümünde Âşık Veysel'in “Olaydım Cephede Kahraman Asker” ve “Bir Küçük Dünyam Var İçimde Benim” adlı şiirindeki dizelerinden yola çıkarak şehitlik kavramını “Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş” adlı şiirinden yola çıkarak ise ölüm temasını işleyişini yorumlamaya çalışacağız.

2. Ölüm Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler

Biyolojik varlık olarak insanın tıbbi manada ölümü ile *ölüm* kavramının bir anlam çerçevesinde ele alınması farklıdır. Elbette ölüm üzerine yapılan felsefi soruşturma, tıbbi ölümün yani yaşamın son bulmasının üzerine yapılan bir düşünce eylemidir. Yaşamın veya canlılığın son bulması karşısında ölüm bir belirsizlik alanı yaratmaktadır. Dinsel ve felsefi söylem de bu belirsizlik alanını aşma çabasıdadır (Güngör, 2016: 228). Bu noktada ölümün bize bir anlam dairesi içerisinde etik ve metafizik bilgiyi öğretebileceği de olanaklıdır (Bayraktar, 2016).

Ölümü hangi perspektiften ele aldığımız yaşama ilişkisinde duruşumuzu ortaya koyacaktır. Ölümü hakikat ya da hiçlik perspektifi üzerinden temellendirmek mümkündür. Söz gelimi dinsel manada hakikat penceresinden ölüme bakılması yaşamsal diğer faaliyetlerin en nihayetinde sonlu olduğunu asıl meselenin ya da varlık âleminin ölüm sonrası hayatta devam edeceğini ifade etmektedir (Güngör, 2016: 229).

Ölüm, olgusal olanın ötesinde belirsiz bir anı da ifade etmektedir. Hatta onun bir mekânı da yoktur. Ölen ile hayatta kalan arasında bir bağlantısızlık söz konusudur. Artık iletişim çift taraflı olarak kopmuştur. Güngör'e göre: *"Ölümlle ilgili terminolojide de dilin ölümü tarif etmekte yetersiz kaldığı görülür. Yokluk, hiçlik, yolculuk, bilinmeyen, toprak, (v.b.a.) diğer yaşam, öte dünya gibi sık kullanılan tabirler ampiriktir; hala canlı tutulan bir dünya tasavvuru söz konusudur..."* (2016: 230). Toprak sözcüğünün burada ecel ve ölümü işaret etmesi çalışmamız açısından önemlidir. Âşık Veysel'in toprak ve yolculuk sözcüğünü ölüme denk düşecek şekilde kullandığı bilinmektedir. En bilinen şiirlerinden Kara Toprak'ın kavuştak (nakarat) mısrası "Benim Sadık Yarım Kara Toprak" şeklindedir Âşık Veysel'in toprak ile ölümü özdeşleştirdiği bir başka şiiri ise "Aslıma Karışıp Toprak Olunca"dır (Şatıroğlu, 1971: 145).

"Aslıma karışıp toprak olunca
Çiçek olur mezarımı süslerim
Dağlar yeşil giyer bulutlar ağlar
Gökyüzünde dalgalanır seslerim"

Ne zaman toprakla birleşir cismim
Cümle mahlûk ile bir olur ismim
Ne hasudum kalır ne de bir hasmım
Eski düşmanlarım olur dostlarım

Evvel de topraktır sonra da adım
Geldim gittim bu sahnede oynadım
Türlü türlü tebdilata uğradım
Gahi viran sen olurdu postlarım

Benden ayılınca kin ve buguzum
Herkese güzellik gösterir yüzüm

Topraktır cesedim güneştir özü
Hava yağmur uyandırır hislerim

Âlemler âlemi ölçer biçerler
Hamını hasını eller seçerler
Bu dünya fanidir konargöçerler
Veysel der ki gel barışak küslerim” (Şatıroğlu, 1971: 37).

Âşık Veysel, toprak sözcüğünü yer yer ilk anlamıyla kullanmış olsa da yukarıda örneklemeye çalıştığımız iki şiirinde doğrudan ölüm kavramı ile denk düşecek şekilde ifade etmiştir. Yine yolculuk sözcüğünü de ölüm anlamında ya da ölüme giden mekân/zaman süreci olarak ifade edebileceğimiz şekilde ”*Uzun İnce Bir Yoldayım*” şiirinde görmekteyiz. Bu bağlamda Âşık Veysel de ölümü canlı tutulan bir dünya tasavvuru üzerinden betimlemiştir.

3. Âşık Veysel'in Bir Küçük Dünyası

Âşık Veysel'in “*Ağlayalım Atatürk'e*” (*Geldi Ecel Can Ağladı*) ve gün ışığına çıkan ilk şiiri olarak bilinen “*Türkiye'nin İhyası Hazreti Gazî*” şiiriyle Atatürk'e karşı büyük bir muhabbet beslediğini görmekteyiz. “*Bir Küçük Dünyam Var İçimde Benim*” ve “*Olaydım Cephede Kahraman Asker*” (Şatıroğlu, 1971: 184, 185) isimli şiirlerinde ise Kurtuluş Savaşında yer alamamasından üzüntüyle bahsetmekte ve Türklük bilincini işlemektedir (Tutu, 2008: 229).

Şehitlik teması açısından birbirinin tamamlayıcısı veya bütün olarak görebileceğimiz “*Olaydım Cephede Asker*” ve “*Bir Küçük Dünyam Var İçimde Benim*” şiirlerinde Âşık Veysel'in ölümü mana değiştirerek farklı bir bağlama oturttuğu şehitlik kavramını işlediğini görmekteyiz.

“İftihar ettiğim büyük muradım
Türkoğluyum temiz Türktür ecdadım
Şehit ismi yazılıydı soyadım
Kanım ile mezar taşına...” (Oğuzcan, 2001:162).

“İsterdim hayatta düşmanla savaş
Milletime kurban olaydı bu baş
Nasip değil imiş şehitlik kardaş
İmanım niyetim bana kâfidir...” (Oğuzcan, 2001: 230).

Yukarıdaki dizelerden Âşık Veysel'in bir ölüm türü olarak nitelendirebileceğimiz şehitliğe nerdeyse koşarcasına gitme isteğini anlıyoruz. Şehitlik kavramı biyolojik olarak ölümü içerse dahi şehit olan birine ölümsüzleşme payesi verilmektedir. Âşık Veysel engeli olmasa cephede yer almak istediğini fakat kendisine nasip olmadığını söylemiştir. Bu noktada şehitlik üzerinden ölümü arzulamanın vadesi dolarak ölme biçiminden farklı olduğunu söyleyebiliriz. Birisinde kişi ölüm olgusuna doğru bile isteye ya da ihtimalleri artırma pahasına tercih yaparak ilerlemek isterken diğerinde ise her canlı gibi yaşamın sonunda biyolojik yetersizliğe bağlı olarak ölüm söz konusudur. Bu bağlamda insanın ölüme doğru savaş veya bir başka ülkü-ideal üzerinden ilerlemesinde ölüm kavramı araçsal bir yerde durmaktadır. Burada temel mesele ölüm karşısında insanın anlam arayışı değildir. Asıl olan inanılan ülkü, vatan savunusu vb. hedefler için nefer olmak ve aktif rol almaktır. Âşık Veysel'in söz konusu iki şiirinde de şehitlik bağlamı üzerinden ölümü bu şekilde ele aldığını düşünebiliriz.

Âşık Veysel “Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş” isimli şiirinde ise ölüm olgusunu yukarıda örneklediğimiz şiirlerinden farklı bir bağlamda işlemiştir.

“Dünyada tükenmez murat var imiş,
Ne alanı gördüm ne murat gördüm sevdiğim,
Meşakkatin adın murat koymuşlar,
Dünyada ne lezzet ne bir tad gördüm.

Ölüm var dünyada yok imiş murat,
Gün be gün artıyor türlü meşakkat,
Kalmamış dünyada ehl-i kanaat,
İnsanlar içinde çok fesat gördüm.

Nuşveran-ı adil nerede tahtı vay tahtı sevdiğim,
Süleyman mülkünü kime bıraktı,
Resul-i ekrem'in kanunu haktı de haktı sevdiğim,
Her ömrün sonunda bir feryat gördüm.

Var mıdır dünyada gelip de kalan,
Gülüp baştanbaşa muradın alan,
Muradı maksudu hepisi yalan de yalan sevdiğim,

Ölümü dünyada hakikat gördüm.

Dönüyor bir dolap çarkı belirsiz,
Çağlayan bir su var arkı belirsiz,
Veysel neler satar narkı belirsiz,
Ne müşteri gördüm ne hesap gördüm” (Oğuzcan, 2001: 34)

Yukarıda yer alan dizeler arasında geçen ”Ölümü dünyada hakikat gördüm” dizesi Âşık Veysel’in ölüme hakikat penceresinden baktığının en açık ifadesidir. Şehitliğe ilişkin vurgu yaptığı şiirlerinden farklı olarak burada ölüm olgusu üzerinden anlam arayışı söz konusudur. Her ne kadar bu şiirini kaç yılında ya da kaç yaşında yazdığınız tespit edemesek de ileriki yaş dönemine ait olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kurtuluş Savaşı’nda düşman karşısında şehitliğe koşamayan bir Veysel yerine yaşça kemale ermiş belki de yaşamının geriye dönük muhasebesini yapan bir Veysel ile karşılaşmaktayız. Artık yaşamın tatsız ve lezzetsiz olduğundan bahsetmesi, meşakkatin günbegün artıyor olması, görülen fesat insan sayısının artmış olmasından bahsetmesi onun ömür yolculuğunun sonuna doğru ilerleyen bir evresinde olduğunu göstermektedir. Burada ölüm; vadenin dolduğu, tıbbi veya biyolojik yetersizliğin kapıyı çaldığı ölümdür. Artık bireyin şehitlikte olduğu gibi aktif bir tavır alışı söz konusu değildir. Nitekim Âşık Veysel telmih sanatı üzerinden bize yaşamı içerisinde çokça izler bırakmış, aktif rollere sahip olmuş isimlerin de ölüm denilen hakikat karşısında kimseye bir şey bırakamadan gittiğinden bahsetmiştir. Ona göre, Nûşîrevân-ı Âdil gibi bir hükümdarın tahtının kimseye bırakmadığı, Hz. Süleyman’a ait mührün nerede olduğu bile bilinmemektedir. Son dörtlükte ise dolap olarak ifade ettiği dünyanın belirsiz gidişatından bahsetmektedir. “Veysel neler satar narkı belirsiz” dizesi ile anlatmak istediği ise o güne kadar ki tüm edimlerinin, eserlerinin bedellerinin karşılığının ne olduğunun da belirsiz olduğu şeklindedir.

SONUÇ

Âşık Veysel kültür dünyamızın halk edebiyatı üzerinden kilometre taşı denilebilecek bir katkı ile başköşesine oturmuştur. Şiirlerinde farklı temalar işlemiş olan âşığın ölüm üzerine de düşündürücü eserleri bulunmaktadır. Üçüncü bölümde ifade ettiğimiz dörtlüklerinde ölümü olgu ve kavram üzerinden ele aldığını görmekteyiz. “Bir Küçük Dünyam Var İçimde Benim” ve “Olaydım

Cephede Asker” şiirleriyle, “Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş” isimli şiiri karşılaştırmalı olarak ele alındığında ölüm karşısındaki tutumunda bir çelişki veya zıtlık olduğunu dahi düşünebiliriz. Çünkü o olgu olarak şehitlik üzerinden ele aldığı ölüme adeta koşma heyecanı taşıırken, kavram olarak ele aldığı ölümü ise çaresizce bizi bekleyen son olarak işlemiştir. Burada ölüm karşısında aldığı vaziyetler farklı görünmektedir. Âşık Veysel’de yaşamının değişen ve gelişen evrelerinde farklı duygu düşünce iklimleri yaşamış ve âşığın farklı bağlamlarda işlediği konuları bağlamında değerlendirmek önemli bir husustur. Son olarak diyebiliriz ki ölümün anlamı mesele vatan savunusu olduğunda başka, insanın sonlu ömrü karşısında anlamı başkadır. Âşık Veysel de bu farklı anlam dünyalarına ait örnekleri kültürümüze veciz bir şekilde katmıştır.

KAYNAKÇA

Bayraktar, Levent (2016). “Felsefe ve Ölüm ya da Ölümden Öğrenmek”, *Türk Yurdu*, 345.

Binyazar, Adnan (1973). *Uzun İnce Bir Yolda Âşık Veysel*. (1. Bs.). Tel Yayınları.

Durbilmez, Bayram (2023). “Cumhuriyet Âşığı Veysel Şatıroğlu ve Millî Şuur”, *Neşîde*, 7, 2023, 73-79.

Durbilmez, Bayram (2013a). “Âşık Veysel’in Şiirlerinde Millî Birlik Fikri ve Türk Dünyası”, *Türk Yurdu*, 33(65), 47-52.

Durbilmez, Bayram (2013b). “Национальное Единство в Поэзии Ашыка Вейселя и Тюркский Мир”, *Вестник Тюркского Мира*, 1, 33-44.

Durbilmez, Bayram (2017). “Âşık Edebiyatının Oluşumu ve Gelişiminde Alevi Bektaşî Zümrelerin Yeri ve Önemi”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 13, 57- 86.

Güngör, Feyza Şule (2016). “Ölüm Hakkında Çağın Felsefi Senaryosu: Hakikat Mi Hiçlik Mi?”, *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, 22, 227-240.

Karakurt, Deniz (2011). *Türk Söylence Sözlüğü*. (1. Bs.). e-kitap

Oğuzcan, Ümit Yaşar (2001). Dostlar Beni Hatırlasın. (Âşık Veysel-hayatı ve bütün şiirleri). İstanbul: İnkılap Yayınları.

Öz, Gülağ (2007). “Âşık Veysel ve Gelişmesine Katkı Sağlayan Kaynaklar” 2. *Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşılık Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı* (Dr.

Filiz Kılıç, Tuncay Bülbül, ed.), Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, 349-356.

Özen, Kutlu (2009). *Selam Olsun Kucak Kucak Âşık Veysel Hayatı ve Şiirleri*. (2. Bs.). Duvar.

Şatıroğlu, Âşık Veysel (1971). *Dostlar Beni Hatırlasın*. (2. Bs.) Türkiye İş Bankası Kültür.

Tutu, Sıtkı Bahadır (2008). *Âşık Veysel Şatıroğlu (hayatı, eserleri ve müzik kimliği)*, (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL-1: <https://www.youtube.com/watch?v=XWW00EfKuzg>

URL-2: <https://www.youtube.com/watch?v=XWW00EfKuzg>

URL-3: <https://www.youtube.com/watch?v=419Gp5w4W9k>